

DOKUMENTY ŻYCIA SPOŁECZNEGO W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ UMCS

„Encyklopedia wiedzy o książce” (Wrocław 1971 szp. 537) podaje następującą definicję dokumentów życia społecznego: „[...] dokumenty o krótkotrwałej w zasadzie wartości użytkowej, odzwierciedlające różne przejawy życia współczesnego, jak: prospekty reklamowe, programy różnego rodzaju imprez artystycznych, politycznych, naukowych, sportowych itp., rozkłady jazdy środków lokomocji, plakaty, ulotki, zaproszenia, cenniki, katalogi i prospekty handlowe, księgi adresowe i propagandowe, klepsydry, formularze ankiet, legitymacji i wiele innych podobnych dokumentów, znacznie zróżnicowanych w swej formie. Mogą one mieć zarówno postać rękopiśmienną, maszynopisową, drukowaną, hektografowaną [...] czy litografowaną [...], może to być również fotografia, mikrofilm, taśma lub płyta dźwiękowa. W zakres D.ż.s. wchodzi także czasopisma stowarzyszeń, organizacji czy zakładów pracy, przeznaczone na użytek wewnętrzny.”

Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego” (Wrocław 1976 s. 101) zwraca uwagę na fakt, że: „D.ż.s. powstałe w zasadzie do osiągnięcia doraźnych celów politycznych, propagandowych czy handlowych mogą być ważnym źródłem informacji dla różnych dziedzin gospodarki jako literatura firmowa, a także mogą stać się dokumentami o trwałej wartości historycznej.”

Już z powyższej definicji wynika, że dżs-y ukazujące się w olbrzymiej ilości, stanowią zespół dokumentów bardzo zróżnicowanych zarówno pod względem treści jak i formy. Powoduje to określone trudności, z jakimi spotykają się biblioteki, które gromadzą, opracowują i udostępniają tego rodzaju zbiory. Brak miejsca na półkach magazynowych, a także profil i zapotrzebowanie czytelników w tym zakresie, zmusza do określenia wyraźnej i konkretnej polityki gromadzenia dżs-ów.

Biblioteka Główna UMCS otrzymuje dżs-y w ramach egzemplarza obowiązkowego od 1956 roku. Początkowo gromadzone dokumenty odpowiadały profilowi i charakterowi uczelni, tzn. pozostawiano wszystko, według schematu Biblioteki Narodowej, z wyjątkiem druków technicznych i rolniczych, które przekazywano ówczesnej Wyższej Szkole Inżynierskiej i Wyższej Szkole Rolniczej. Materiały pozostawione w Bibliotece UMCS miały zasięg ogólnopolski, więc liczba ich, w miarę upływu lat, bardzo powiększała się i utrudniała zarówno przechowywanie jak i choćby wstępny proces opracowania.

Powyższe czynniki spowodowały, że w latach 70-tych podjęto decyzję o zawężeniu zasięgu terytorialnego gromadzonych dokumentów do województwa lubelskiego i rzeszowskiego. Rozpoczęto również selekcję materiałów wcześniej zgromadzonych, pod kątem dostosowania ich do ówczesnie obowiązującego profilu. Po kilku latach okazało się jednak, że

zbiory dżs-ów rozrastały się nadal w bardzo szybkim tempie i w krótkim czasie zajęłyby całą powierzchnię magazynową przeznaczoną na ich przechowywanie. Sytuacja ta spowodowała następne decyzje, które zapadły na posiedzeniu Rady Bibliotecznej. W dniu 26 X 1983 roku podjęto uchwałę „w sprawie profilu gromadzenia dokumentów życia społecznego w zbiorach własnych oraz zasad selekcji tych dokumentów otrzymywanych z egzemplarza obowiązkowego”. Treść tego dokumentu jest następująca:

„W wykonaniu art. 65 ust. 3, pkt 1 Ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 4 V 1982 r. (Dz. U. 14, poz. 113) Rada Biblioteczna ustala profil gromadzenia dokumentów życia społecznego w następujących dziedzinach:

- Materiały społeczno-polityczne i kulturalne do roku 1944 — selektywnie.
- PRL — ważniejsze wydarzenia w Polsce — selektywnie; w tym materiały rocznicowe.
- Materiały dotyczące organizacji politycznych, związkowych i społecznych o zasięgu centralnym i regionalnym — całość (z wyjątkiem broszur, które są katalogowane jako zwarte).
- Programy teatralne i muzyczne — krajowe i regionalne, całość.
- Foldery krajoznawcze — całość.
- Katalogi wystaw artystycznych — całość, o zasięgu krajowym.
- Materiały dotyczące szkół wyższych Lublina i regionu (w tym również materiały powstałe w wyniku ich działalności) — całość.
- Rady narodowe — region.
- Spółdzielczość mieszkaniowa — region.
- Książki telefoniczne — Lublin i region według dawnych granic woj. lubelskiego.
- Klepsydry — pracowników UMCS.

Powyższy zakres tematyczny odpowiada aktualnym potrzebom naszych czytelników i nie dubluje materiałów gromadzonych w innych instytucjach. (W tym miejscu należy bowiem zaznaczyć, że dżs-y dotyczące Lublina i regionu kompletuje Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego, natomiast bogaty zbiór materiałów ilustrujących życie naszej uczelni posiada Muzeum UMCS.)

W oparciu o te zasady przeprowadzono selekcję zgromadzonych w Oddziale Zbiorów Specjalnych dokumentów życia społecznego. Wyłączono, z pozostałych po selekcji zbiorów, katalogi wystaw artystycznych, które ze względu na dość duże zainteresowanie ze strony czytelników, opracowuje się jako jednostki indywidualne i już na bieżąco. Druki te zarejestrowane są w dwóch katalogach, z których jeden grupuje dokumenty według dziedzin sztuki, drugi natomiast według miast, na terenie których organizowano wystawy. Biblioteka posiada aktualnie ponad 7000 katalogów wystaw.

Drugą grupą dżs-ów, cieszącą się popularnością wśród użytkowników, są programy teatralne i muzyczne. Programy te zostały również uporządkowane i ułożone w specjalnych pudłach, oddzielnych dla poszczególnych teatrów z terenu całej Polski, a w ramach teatru programy rejestrują kolejne sezony w układzie chronologicznym. W oddzielnym ciągu ułożono także foldery, prospekty i druki o tematyce turystyczno-krajoznawczej. Całość dokumentów z tej grupy ustawiono w układzie rzeczowym, a w ramach grupy (działu) alfabetycznie (np. regiony, poszczególne miasta, zbiorniki wodne, parki narodowe, pomniki pamięci narodowej itp.).

Pozostałe typy dokumentów są aktualnie uporządkowane, pogrupowane tematycznie (według schematu Biblioteki Narodowej) i złożone w pudłach. Rozpoczął się już etap grupowego ich opracowania. Jest to jedynie słuszny, w przypadku tych materiałów, sposób. Potwierdza to definicja, którą podaje „Encyklopedia wiedzy o książce” (szp. 1681): „[...] sumaryczne wykazywanie w odpowiednich zespołach tematycznych (rzeczowych lub formalnych) materiałów wchodzących w skład zbiorów bibliotecznych, które ze względu na ich fragmentaryczne znaczenie lub określoną politykę danej biblioteki nie otrzymują indywidualnego opisu katalogowego. Są to głównie tzw. dokumenty życia społecznego, [...], które dopiero w większych zespołach stają się użytecznym materiałem źródłowym dla prac badawczych.”

Polskie przepisy katalogowania w zakresie opracowania grupowego mają jedynie charakter ramowy, więc biblioteki posiadające w swych zbiorach dżs-y, mają swobodę w zakresie doboru i tworzenia grup rzeczowych, ilości podległych im poddziałów oraz stopnia dokładności opisu. Biblioteki dostosowują metody opracowania poszczególnych grup dokumentów do potrzeb środowiska i użytkownika.

W Bibliotece Głównej UMCS stosuje się następujący sposób opracowania dżs-ów: każdy dokument otrzymuje symbol klasyfikacyjny (cyfrowy) i zostaje umieszczony w pudle zawierającym materiały przydzielone do tej samej grupy. Wewnątrz pudeł obowiązuje układ chronologiczny, tzn. łączone są druki wydane w danym roku. Druki rejestrowane są dwukrotnie: 1) w katalogu systematycznym w układzie rzeczowym, gdzie dokumenty opisane są na kartach ustawionych według symboli klasyfikacyjnych, 2) w kartotece alfabetycznej odsyłającej do szczegółowych opisów w katalogu (pkt 1).

Hasła w katalogu stanowią przede wszystkim instytucje sprawcze, z zaznaczeniem roku, w którym dany druk wydano.

Proces porządkowania (i opracowania) dżs-ów, rozpoczęty w 1981 roku, zostanie zakończony ok. roku 1987 i dopiero wówczas powstanie możliwość, by więcej czasu i wysiłku poświęcić aktywnej polityce gromadzenia tych dokumentów poprzez nawiązywanie ścisłych i stałych kontaktów z instytucjami, których wydawnictwa cieszą się największym zainteresowaniem czytelników, a także zdobywać więcej ciekawych pozycji drogą kupna antykwarycznego i od osób prywatnych. Tak prowadzona polityka gromadzenia, a także prawidłowe, bieżące i odpowiadające potrzebom użytkowników opracowanie tych zbiorów pozwoli na określenie ich autentycznej wartości i roli, jaką mogą pełnić we współczesnej nauce i wiedzy o społeczeństwie i jego wszechstronnej działalności.